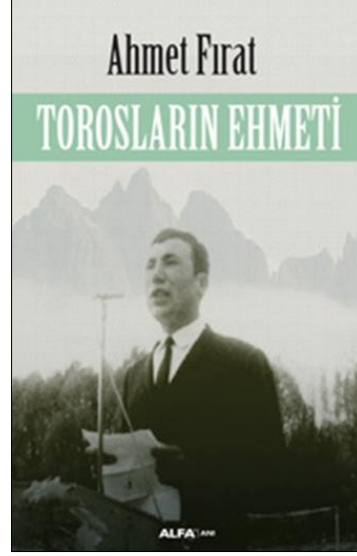

Ahmet Fırat, *Torosların Ehmeti*, Alfa Yayınları, İstanbul 2015.

Ferhat KOCA *

Değerlendirmesini yapacağım kitap hatıralardan oluşması sebebiyle yazarı Ahmet Fırat'ın özgeçmişinden de özet bir şekilde bahsetmek gerektiğini düşünüyorum. Kendisi Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Sarıkaya Köyü'nde doğmuş, Kayseri Pazarören Öğretmen Okulu'nu bitirerek ilkököl öğretmeni olmuş, daha sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olup Adalet Bakanlığı'na geçmiş, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde savcılık yapmış, Bakanlık merkezinde Adalet Müfettişliği, Genel Müdür Yardımcılığı, Genel Müdürlük ve Teftiş Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulunmuş ve 2014 yılında bu görevinden emekli olmuştur.

Ahmet Fırat *Torosların Ehmeti* adlı eserinde 1949-2011 yılları arasında kendisi ve çevresinde gelişen sosyal, kültürel ve siyasal olayları akıcı ve temiz bir Türkçe ile anlatmaktadır.

Eser temel olarak iki kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısımda yazarın çocukluğunun geçmiş olduğu Sarıkaya Köyü ve çevresi, çobanlığı, ilkököl ve öğretmen okullarındaki öğrenciliği, ilkököl öğretmenliği, İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki üniversite öğrenciliği ve bu dönemlerde ülkemizde yaşanan bazı sosyal, kültürel ve siyasal olaylar anlatılmaktadır. Müellif eserin bu kısmında köyünde oğlak sürüsü güden fakir bir çoban, kayalara yazılar yazarak okuma-yazma öğrenen hevesli bir öğrenci, vatan ve milletine sevdalı bir öğretmen aday, okulunda idealist bir öğretmen, çevresinde saygıdeğer ve güvenilir bir rehber olarak adeta "var olma kavgası" veren bir Anadolu çocuğunun hikâyesini anlatır.

* Prof. Dr., Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Müellif bu bölümde özellikle doğup büyüdüğü Kayseri-Develi kültür havzasında yaşanan çeşitli siyasi ve sosyal olayları, gelenekleri, sevinçleri, özlemleri, hatıraları, oyunları, oyuncakları ve ağıtları ayrıntılı bir şekilde zikretmiştir. Eserin bu bölümü Türk kültür tarihi, Türk Dili (Develi ağzı), köy sosyolojisi ve antropolojisi gibi alanlarda zengin bir hazine niteliğindedir. Bu bölümde yazar doğduğu topraklara olan aşkını şöyle dile getirir:

“Köye varıp akraba, eş ve dostla hasret giderdikten ve tekrarlanıp duran ‘Daha daha nasılsın gadasını aldığım’ faslından sonra, bulduğum ilk fırsatta kendimi dağlara atarım. Çocukluğumun geçtiği yerlere, sevgilisine kavuşmak için sabırsızlaşan bir âşık gibi dağdan dağa, tepeden tepeye koşar koşarım... Çam, göknar, ardıç, sedir, meşe, şimşir ve yabancı ahlat ağaçlarının süslediği o güzel dağları, tepeleri, vadileri teker teker gezmek; ormanların hışıltısını duyup temiz havasını içime çekip kokusunu almak, Hopur’daki gaglığın karlı soğuk suyunu içmek, Karacalı Burun’da yufka içerisine tuz ile ekşimen dürümlemek, Kengerli Güney’in sulu kengerini yemek isterim... Derken gözlerim mahmurlaşır, yavaş yavaş kapanır, kendimden geçer giderim” (s. 22).

İkinci kısımda ise müellifin hâkimlik stajı, savcılık, adalet müfettişliği ve Adalet Bakanlığı Merkezi’nde almış olduğu görevler ve bu süreçte kendisi etrafında ve ülkemizde yaşanan çeşitli olaylar dile getirilmiştir.

Bu bölümde yazar yargı teşkilatında yaşadığı iniş ve çıkışları, karşılaştığı görevine düşkün veya görevini kötüye kullanan, dürüst veya rüşvetçi, vefalı veya vefasız çeşitli insan tiplerini ve söz konusu karakterler karşısındaki duruşunu anlatır.

Eserde 27 Mayıs 1960 Askeri darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi, 28 Şubat 1997 Postmodern Askeri Darbe süreci, 27 Nisan 2007 Askeri Bildirisi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki bölücü terör olayları ve ülkemizi uzun yıllar esir alan irtica paranoyası gibi olaylar üzerinde geniş bir şekilde durulmuştur. Yazar bu olayların sebep ve sonuçlarını, öncelikle kendi şahsi çevresinden başlamak üzere, gittikçe genişleyen bir perspektiften bakarak ve bazen de adı geçen olaylarla ilgi birtakım kaynak ve raporlardan da yararlanarak tarafsız ve sade bir dille anlatmıştır.

Müellif başından geçen en küçük olaylardan ülkemizin en girift sorunlarına ve uluslararası konulara kadar pek çok olayı kimi zaman çocuksu bir safiyetle ve yalın bir dille kimi zaman da derin bir filozof bakışıyla dile getirmektedir. Bu özellikleri itibariyle eser, Cumhuriyet Türkiye’sinin sosyal ve kültürel tarihine dair önemli bir kaynak niteliğindedir.

Kitabın sonunda ise bir “Açıklamalı Küçük Sözlük” bulunmaktadır. Bu sözlükte Develi-Sarıkaya Köyü ve çevresinde konuşulmakta olan ve bugün

artık pek çoğu unutulmaya yüz tutmuş çeşitli kelime, deyim ve atasözleri yer almaktadır. Adı geçen kelimelerden birkaçını burada zikretmek istiyoruz:

“Ağmak, ağşak, alaz, anaç, arıkmak, avcar, avgın, batman, belik, beşirlikli, bildır, bissâl, bişirik, boydak, börtlemek, büvelek, carı, ceciği gevşemek, celfin, cırtlık, cıvıklı, cızzan, cilis, cirpeden, çağşak, çağşamak, çağşır, çalkamaç, çapıt, çarkıt, çadırğaç, çebiç, çelermek, çeten, çinik-şinik, çiriş, çorlu, çömçe, darazımak, davış, devlikesi gün, dıkız, dışlıksız, dişemek, doğrambaç, dulda, duluk, efilemek, ellaham, emlik, eskâ, eşkere, fedik, firez, firik, gabala, gadasını almak, gaglık, gamga, garık, garsambaç, gırgı, gilik, göb, gumacık, gunnamak, guşane, gücük, güvelek, haçan, haft, hakna, halaka, hamaylı, helik, helke, hereni, hezen, hullangaç, husta, hidileşmek, homça, horanta, hörtük, ılgın, ırgat, ıstar, ismarıç, isdar, ışgın, ıymak, ilişirik, imzik, itağ, karcak, kefiye, kele, keleş, kelli, kepenek, kers, kevek, kezzek, kilte, kirkit, kişirmek, kostak, koyak, kört, kösüre, kössük, külek, kürnek, kürtün, labıt, lepe, loğ, lök, mağ, malamat olmak, malihülle, mamuç, mazi, mertek, meses, met, mezlağ, musmıl, mındar, midit, musur, nahal, nahas, namazlâ, nişe, okuntu, omusulü, ôtâçe, ôtân, pança, pırnat, salak (ekin için), saplıcan, savak, seklem, sinangılı, singın, soku, sormuk, soyka, susa, şakıldak, şarlavuk, şayak, şıhrana, şıfan, şışek, şivşirmek, taka, taman, tapan, taplak, tavatır, teberik, telek, telis, temrâ, tengerlek, tingıllanmak, tırık, tirendez, tohmalamak, toht, tokaç, toklu, tombalak, topak, toruk, ufluk, uluk, umsunuk, urk, uruplâ, üfelemeç, üleş, velhan, yaba, yadırgı, yağlık, yannık, yarımlâ, yemlik, yernik, yılık, yoz, yumuş buyurmak, yunak yumak, zabın, zahar, zerze, zıllamak, zibil.”

Her biri öz Türkçe veya Arapça ya da Farsçadan Türkçeye geçmiş olan bu ve benzeri kelimeler, Anadolu Türkçesi sentaks ve morfolojisi, dil ve edebiyatı bakımından çok önemlidir. Zira onları bilmeden Dadaloğlu’nu, Karacaoğlu’nu, Seyrani’yi, Âşık Veysel’i ve kısacası Türk düşünce ve tasavvur dünyasını tam olarak anlamak oldukça zordur.

Yazar başından geçen kötü ve olumsuz olaylar hakkında bile pozitif düşünmeye çalışmış ve okuyucusuna bu yönde mesajlar vermiştir. O bu konuda şöyle demektedir:

“İnsanın geçmişte yaşamış olduğu olumsuzluklara takılıp kalması ve buna sebep olanlar hakkında kin beslemesi kendi zihnine vurmuş olduğu bir pranga gibidir. Sağlıklı bir yaşam ve ileri hedefler için bu prangadan bir an önce kurtulup geleceğe huzur ve umutla bakmak gerekmektedir.” (s. 408).

Ahmet Fırat idarecilik tecrübesiyle ilgili olarak ise şunları söyler:

“Tecrübelerim bana şunu öğretmiştir ki, uyumlu çeşitliliğin sinerjisinden faydalanmayan bir idareci, akıllı ve basiretli bir yönetici olarak kabul edilmez. Akıllı bir bahçıvan, bahçesinde ahenk içerisinde birlikte yaşayan ağaçları tek tipleştirilmelidir. Hatta mümkünse bahçesinin bir köşesinde bu ağaçların yabancılarının bile büyümesine izin vermelidir. Böylece ağaçların sağlıklı ve uzun yaşamalarının yanında, tozlaşmaları da kolaylaşmış olacaktır.” (s. 426).

“Tarih bize şunu öğretmiştir: Basiretli bir idareci, kadrolarını oluştururken ‘dergâha mürit’, ‘tekkeye derviş’ alır gibi davranmamalıdır. Bir göreve, o işe en layık ve liyakatli olan getirilmelidir. Eğer iktidar sahibi sırf kendi görüş ve düşüncesinde olduğu için layık ol-

mayan bir kimseyi önemli bir göreve getirecek ya da bütün kadroları kendi görüşünden olan insanlarla dolduracak olursa, bir süre sonra –çeşitliliğin sağladığı- iç kontrol mekanizması büyük ölçüde azalacağı için sistem kokuşup çürümeye yüz tutacaktır.”

“Keza, ‘ihlâs’ı ‘iflas’ ettirenleri, ‘tasavvuf’u ‘tasarruf’ olarak anlayanları ve ‘Rabbenâ’yı ‘hep bana’ diye okuyanları da iyi tanımak gerektiğini hep akılda tutmak gerekecektir.” (s. 448).

Uzun yıllar yargı teşkilatının birçok kademesinde çalışan yazar, bu teşkilattaki bozulma ve yozlaşmadan bahsederken şunları söylemektedir:

“Temyize gönderilen dosyalar yıldan yıla birikip depolarda yer kalmadığı için PTT binalarında bekletilirken, dava sahipleri dosyalarının görüşülüp bir an önce karara bağlanmasını ümitsizce bekleyip dururken, Yüksek Yargı’da oluşturulan ‘sorumsuz siyaset arenasında’ değme siyasetçilerin aklına bile getiremeyeceği türde siyaset ve kulis faaliyetleri son sürat devam ediyordu.” (s. 468).

“Her sorunu mahkemede çözdürme gibi bir mevzuatın varlığı, artan nüfusa göre durmadan artan iş yükü ve mevcut hâkim-savcı sayısındaki yetersizlik gibi sebeplerin bir sonucu olarak da adliyelerde işler yıldan yıla devrederek dağ gibi yığılırken, dosyalar zaman aşımına uğrayıp sanıklar serbest kalırken, hukuk davaları yıllarca sonuçlanmazken –evine bile soruşturma evrakı ve dosya götürüp canla başla çalışan hâkim ve savcı dışındaki- birçok meslektaş, kendisini Yargıtay ya da Danıştay üyesi seçtirebilmek için işi gücü bırakarak bıkip usanmadan Bakanlık, HSYK, Yargıtay ve Danıştay’ın kapısını aşındırarak ‘istikbal avcılığı’ yapıyordu.” (s. 469).

Aynı şekilde, yazar kitabının sonuna doğru yargı teşkilatındaki meslektaşlarına bazı tavsiyelerde bulunur ve şöyle der:

“Hâkim, -amasız, fakatsız, lakinsin, ancaksız- tam anlamıyla tarafsız olmak zorundadır. Hâkim ve savcıya tanınmış olan geniş yetkiler, hukuku adil olarak uygulamak ve hakkı hak sahibine teslim etmek içindir. Bu yetkiler kişisel ihtirasların, siyasi saplantıların ve mensubiyet taassubunun tatmin aracı olarak kullanılamaz.

‘Milan demokrasi’ savunulamayacağı gibi, ‘milan ve operasyonel yargı’ da savunulamaz. Geçmişte askerinin siyasete karışmasının koskoca Osmanlı İmparatorluğu’nu nasıl darmadağın ettiği ve Cumhuriyet döneminde de askerî darbelerle demokrasinin ayağına pranga vurulduğu gibi, yargının da siyasi bir misyona bürünmesi halinde tuzun kokacağı, içinden çıkılmaz ve telafisi imkânsız durumların zuhur edeceği kaçınılmaz olacaktır.” (s. 473).

Son olarak da okuyucularına çok değerli tavsiyelerini anlatan yazar şunları söyler:

“At gözlüğünü çıkartıp at ki, dünyaya her açıdan bakabilesin! İdeolojik saplantıdan kurtul! İçinde sıkışıp kaldığın dar alanı terk et. Bir balık olup engin sulara açıl ki, ömürlerini –şehrin kanalizasyon sularının da boşaltıldığı- körfezin o bulanık ve kirli sularında geçiren birçok hemcinsinin ne uğruna birbirlerini kırıp geçirdiklerini anlayabilesin! Bir şahin olup yükseklerde süzül ki, ‘Dünyada bir ben varım!’ diye kasım kasım kasılanların, oradan bir zerresinin bile görülemeyip bir hiç mesabesinde olduklarını idrak edebilesin! Bir karnca olup yeraltının katmanlarında seyahat et ki, oradaki dayanışmayı, işbirliğini,

üretkenliği, tasarrufu görebilesin! 'Ormanın içindeyken yalnızca ağaçları görebileceğini, tek tek ağaçların meydana getirdiği gür ormanı görmek istiyorsan yüksek bir tepeye çıkmaman gerektiğini' aklından çıkarma! Unutma ki, 'Dağlara çıkmayan uzakları göremez.' 'Cüruf ile haşır neşir olanlardan değil, 'cevher' ile ilgilenenlerden ol!"

"Dünyaya gagesiz ve boşa gelmedin. Senin de yapabileceğin bir iş mutlaka vardır. Hz. Mevlana'nın deyiimiyle, 'pergel gibi bir ayağın sağlam yerde, diğer ayağınla dünyayı dolaş.' Geçmişin olumlu kazanımlarından kopmadan daima ileri! 'Ne harabî ol ne de harâbâtî, kökü mazide âti ol!" (s. 482).

Başta öğretmenler, diyanet görevlileri, yüksek tahsil öğrencileri ve yargı teşkilatında çalışanlar olmak üzere her vatandaşın okuyup yararlanacağı bir eser olan *Torosların Ehmeti'*nde dikkat çeken bir başka husus ise, bazı konu veya bölüm başlarında, o konuyla ilgili güzel bir şiir veya vecizeye yer verilmiş olmasıdır. Bu vecizelerden bazılarını okuyucularımızın da faydalanacakları ümidiyle burada nakletmek istiyorum:

"Herkesin hayatı, mükemmel bir tarih parçasıdır." (Kazım Karabekir).

"Dünyanın en kuvvetli insanı, en fazla yalnız kalabilendir." (Henrik İbsen).

"Metotlu düşünmeyi alışkanlık haline getirmediğin, tahsilin hiçbir kıymeti yoktur." (Ernest Dimnet).

"Hafif acılar konuşulabilir, ama derin acılar dilsizdir." (L. A. Seneca).

"Hiç kimse başarı merdivenini elleri cebinde tırmanmamıştır." (J. Keth Moorhead).

"Hep aynı telden çalan müzisyen gülünç olur." (Horace Mann).

"Hedefi olmayan gemiye hiçbir rüzgâr yardım etmez." (Montaigne).

"Kendinizi yönetirken kafanızı, başkalarını yönetirken kalbinizi kullanın." (R. E. De Russy).

"Nereye gittiğini bilen kişiye yol vermek için dünya bir yana çekilir." (D. Starr Jordan).

"İyi olmak kolaydır, zor olan adil olmaktır." (Victor Hugo).

"Deniz fırtınalarında olduğu gibi, ihtilâllerde de sağlam değerler dibe giderken, dalgalar hafif şeyleri suyun yüzüne çıkarır." (Balzac).

"Geçmişine tüfekte ateş edene, gelecek topla karşılık verir." (Avar Atasözü).

"Devlet adamı gelecek nesli, siyaset adamı gelecek seçimi düşünür." (Yunan Atasözü).

"Herkes aynı şeyi düşünüyorsa, hiç kimse fazla bir şey düşünmüyor demektir." (Albert Lipmann).

"Dünyada insana yardım eden şey tesadüf değil, azim ve sebatır." (Samuel Smiles).

"Öğrencilerin bilmeleri gerektiğinden daha çok şey bilmeyen bir öğretmenden daha korkunç bir şey olamaz." (Goethe).

"Her rüzgârda sallanacak olursan, dağ kadar da olsan bir ota değmezsin." (Mevlana).

“Geçmişin tehlikelerinden biri esir olmak, geleceğinki ise robot olmaktır.” (Eric From).

“Haksızlık yapmak, haksızlığa uğramaktan daha acıdır.” (Sokrates).

“Affetmek ve unutmak, iyi insanların intikamıdır.” (F. Von Schiller).

“Mezardakilerin pişman oldukları şeyler için dünyadakiler birbirlerini kırıp geçiriyorlar.” (Gazzâlî).

“Öyle horozlar vardır ki, öttükleri için güneşin doğduğunu sanırlar.” (L. Dumont).

“Birçok şeyi yarım bileceğine bir tek şeyi iyi bil!” (Nietsche).

“Akıllı insan kendi aklını kullanır, çok akıllı insan kendi aklıyla beraber başkalarının aklını da kullanır.” (Bernard Shaw).

“Adaletsizliği işleyen, çekenden daha sefildir.” (Platon).

*Torosların Ehmeti'*nde anlatılan hayat hikâyesi, sadece Torosların eteklerinde başlayan oğlak çobanlığından Adalet Bakanlığı bürokrasisinin tepelerine tırmanan Anadolu'nun azimli, sabırlı, inançlı ve erdemli “saf” çocuğu Ahmet Fırat'ın başarı öyküsü değil, aynı zamanda “var olma kavgası” veren bütün Anadolu çocuklarının ortak hikâyesidir. Bu sebeple *Torosların Ehmeti* yokluk ve yoksulluğun bin bir türünü tatmış, önlerine çıkan veya çıkarılan bütün kayaları tırnaklarıyla kazıyarak aşmış, azmin, idealizmin, sabır ve tahammülün timsali bütün Anadolu çocuklarının ortak adıdır. İşte bu çocuklar şimdi “Anadolu Rönesans”ını gerçekleştirerek Türkiye'yi her alanda yeni baştan inşa etmektedirler.